

Tahiti, California

Irtta: FÜLÖP ILONA

VAGY hat évvel ezelőtt történt, hogy Tahiti-i tárgyú filmen dolgoztam. Mielőtt a felvételeket megkezdtük, néhány hónapig a stúdióban ültem és az ugynevezett research munkát csináltam, ami abból állt, hogy könyveket, magazinokat olvastam Tahitiról. A stúdió Research Departmentje ellátott olvasnivalóval. Halomra állt az íróasztalom a könyv, ötven évvel ezelőttiek, amiket utazók, kutatók irtak, s modernnek is, amikben a mostani letelepülők vagy turisták számoltak be a szigetekről. Olvastam régi babonás legendákat, újságcikkeket, láttam körülbelül ezer fotografiát a növényzetről, a benszülöttekről, virágokról — szóval olyan Tahiti-szakértő lettem.

Fülöp Ilona

A felvételek alatt aztán megismerkedtem egy csomó Tahiti-i emberrel, voltak a filmben vagy százan. Körülbelül két hónapig dolgoztunk a filmen. Az egyik óriási stúdióban, amelynek egyik épülete valami két akér volt, felépítették az egész Tahiti-i falut, üzletekkel, utcákkal, házakkal, kertekkel, sőt még egy darab tengerpart is volt a "set" végén. Azok a munkások, akik berendezik a helyet s összeszedik a különböző holmikat, odahordták mindenféle primitív butort, konyhaeszközt, bár a konyha itt is úgy volt, mint Tahitiban, magaslábu drótketrecsek, amikben tartották az ételt s aminek lábai vízzel telt bádognakban állottak, hogy a hangyák ne tudjanak az ételhez mászni. Halomszámra hevert az udvarokon a kókuszdió, mellettük azzal a szerszámmal, amivel a kókuszdió héját lehántják, csirkék és malacok szaladgáltak az udvaron. Szóval, aki betévedt erre a helyre, igazán azt hihette, hogy Tahitiban van, mert hiszen tele volt a "set" néppel: színes pareu-ba öltözött, sötétbőrű gyerekekkel,

asszonyokkal, fiukkal, lányokkal, akik táncoltak s maguk játszották hozzá a zenét Tahiti-i hangszereken.

Ekkor történt az, hogy beleszerettem Tahiti-ba. A könyvekből megismertem a sziget szellemét, a nép életmódját s bámulatosan gyönyörű, primitív filozófiáját, amit a modern idők technikai haladása és zürzavaros civilizációja sem tudott megváltoztatni.

Ott kezdődött, hogy megtudtam: eredeti nyelvükben nincs és nem is volt kifejezés erre a szóra, hogy: pénz. Ma már természetesen használják ezt a szót, de úgy mondják: money. Nem szennyesítették be ősi nyelvüket azzal, hogy kitaláljanak egy szót a pénzre. Ma használnak pénzt, de csak azért, mert muszáj. De nem úgy használják, mint mi. Ugy, mintha nem is volna. A pénz értéke a nép használatában attól függ, hogy azon a bizonyos napon mennyi a kereslet és kínálat. Minden közgazdasági bonyodalom nélkül. Például, ha egy napon nagyon sok halat fogtak, akkor a hajnali piacon például egy husz fontos halat vehet a turista körülbelül egy dollárnak megfelelő franként. Ha kevés a hal és nagyobb a kereslet, akkor anynyi hal belekerül két vagy három dollárba is.

Nem szoktak hozzá soha igazában a pénzhez, mert nincs rá szükségük. Az éghajlat állandóan meleg, házaikat pálmalevelekből építik, s ha uj házra van szükségük, összejönnek a szomszédok, a férfiak három nap alatt felépítik a házat s az asszonyok közben sütnek-főznek, s utána nagy ünnepséget rendeznek. Butor nem kell, mert a földön gyékényeken alusznak, a földön, nagy leveleken esznek, s gödrökben, meleg kövek között sütik a csirkét, malacot. Mire kell hát nekik a pénz. Ruhájuk minimális, a sziget bőségesen ellátja őket főzelékkel, kenyérvénnyel, gyümölcscsel, a tengerben rengeteg a hal — minek hát a pénz. Normális munkával megszerzik az életszükségleteiket pénz nélkül is.

Nagyon vidám és egyszerű nép, szereti magát virágokkal díszíteni, szeret énekelni, táncol-

"Szabadság"
május 1948

ni, s a legcsekélyebb alkalom is elég ahoz, hogy nagy ünnepséget rendezzenek, amire nem kell meghívót küldeni, mert odasereglik, mint szívesen látott vendég, a fél falu.

Nincsenek szegény emberek, mert munkával mindenki megszerezheti az élelmet, házat, szerzőségeit. Nincsenek gazdag emberek, mert hát mire gyűjtsék a pénzt: a hal nem fogy ki a tengerből, a kókuszdió s más gyümölcs sem fogy ki a földből. Szörmekabátra nincs szüksége a nőnek, s ha ékszer kell, csinálnak kagylóból, s gyönyörű virágfüzérékből.

A sziget francia gyarmat s valahogyan a franciák gondot viselnek arra, hogy megmaradjon eredeti szépségében és egyszerűségében. Járnak oda turisták, de nem a gazdagok, mert annyi kényelmet nem tud a szigeti ház nyújtani, ami a gazdag turistáknak kell. Így hát sose özönlötték el Tahitit azok, akik tulajdonképpen megmodernosítanák, tehát elrontanák az ilyen itt felejtett paradicsomot. Aki odamegy, az azonnal megpróbál beleélni a sziget életébe, s nem viszi magával a külvilág sallangját és komplikációját.

Amikor ezen a filmen dolgoztam, elhatároztam, hogy egyszer még elmegyek Tahitiba vagy egy évre. Csak úgy. Nem turistának, megézni őket, hanem letelepedni köztük és ott élni.

Aztán kitört a háború és az ember ijedt és szörnyülködő lélekkel egyebet se tudott kívánni, mint a békét. Minden más vágyakozása elhalált a békevágy mellett.

Aztán a háború elmúlt, de a béke nem jött meg valahogyan. Éveken át sokat dolgoztam, s ha volt is néha két film között egy-két hetem, az sose volt vakáció. Mindig elkallódtam az ilyen idő a város zürzavarában, társadalmi obligációk, levelezések, telefon, vásárlás, ilyesmi. Sose volt igazi gondtalan, kényelmes, lusta vakációm. Barátaim mondták is, miért nem utazom el valahová.

Tényleg. El kellene utazni. De hová? New Yorkba? Szerettem New Yorkot, de pár hét ott csak szaladgálással telnek el, nagy a lárma, millió az ember, subway dübörögnek, autók dzsungelje fenyegeti ott az életet, mint az embervadászó vadállatok.

— Miért nem megy Európába? — mondták. Európa... Mít tud adni nekem Európa?... Párisban sose voltam, ez már ugylátszik kimaradt az életemből, mert Páris sose lesz a régi. Ide hát nem érdemes menni. Berlin? Nézzem meg azt a romhalmazt, ami pusztított márványban, téglában, szoborban, emberi lélekben?... Budapest?... Alljak meg a Dunaparton és nézzem a Dunába lógó hidakat?... Bámuljak hihetetlenül az eltűnt tündérszép Margitsziget helyére?... Sétáljak végig a félig lerombolt Váci

utcán?... Beszélgesek megmaradt barátaimmal, akik majd elmondják, mi volt az élet Auschwitzban?... És elsorolják, hogy ezt meg amant elégették, Dunába dobták?

Tulajdonképpen ezt kellene tenni, belátom, legalább meg kellene nézni már a biztonságos idők távlatából, hogy mi történt ott emberekkel, fajtámmal, barátaimmal, hogy alázatosabban, halálosabban tudjam saját életem szépségét, jóságát, kiválasztottságát. De: it's a world I never made — mondogatom magamnak, s nem hiszem, hogy valaha is elkerülök még Európába. Különben is haragban vagyok velük.

Hopp — mondtam így töprengés közben. Tahiti!... Igen. Ide kell menni.

Gyorsan beszereztem egy pár könyvet megint, újabbakat is és nekiestem a Tahiti-tanulmányozásnak. A régi szerelem kiujult bennem, erősebben, követelőbben. Tahitiről olvastam, Tahitiről beszéltem, s így közben talákoztam olyan emberekkel is, akik voltak Tahitiban, s vissza akarnak menni. Mert aki valaha ott volt, az mind vissza akarmenni.

Megvártam, amíg van egy kis szabad időm és elmentem az utlevél hivatalba. Kértem utlevelet. Aztán elmentem a francia konzulátushoz, ahol adtak egy csomó tahitii nyomtatványt, újságot, leírást, angolul és franciául. Ezt nem hivatalos minőségben adták, de a konzulátusi tisztviselő, aki maga is Tahiti-mániakus s egyszer rövid időt töltött a szigeten, tartogatta magának. Megigérttem, hogy visszaküldöm. Itt addig nem tudtam semmit sem csinálni, amíg nem volt meg az utlevelem.

Néhány hét alatt ez is megjött. Akkor újra felmentem a konzulátusra. Mindez hetekig tartott, mert amikor dolgoztam, nem mehettem sehová. Ahoz, hogy az ember Tahitiba mehessen, engedélyt kell kérni a sziget kormányzójától. Engedélyt csak hat hónapra adnak. Legjobb kábelelni, mondta a tisztviselő, mert pósta ritkán jár arrafelé — rendes időkben is csak havonta egyszer, most meg még ritkábban. Szóval feladtam egy francia kábelt Tahiti kormányzójának. S akkor újra vártam. Vagy két hét múlva értesítettek, hogy megjött a válasz. Megkaptam az engedélyt hat hónapra. Felmentem újra a konzulátushoz, s ott megmondták, hogy vizumot csak akkor kapok, ha megvan a hajójegyem oda, ha leteszem náluk a visszafelé ut költségét s azonkívül leteszek annyszor száz dollárt, ahány hónapig ott akarok maradni. Ezt a pénzt elküldik egy ottani bankba s ebből élhetnek. Megtudtam az írásokból, hogy havi száz dollárból az ember bérelhet egy villanypalotával ellátott butorozott házat — nem pálmalevelekből — s ágygyal, nem gyékénnyel, asztallal, tarthat egy tahitii lányt, aki a főzést és takarítást elintézi, el-

Az év egyik kiemelkedő politikai és társadalmi eseménye volt Alemán mexicói elnök látogatása. Képünkön Alemán beszédet mond a UN ülésén, sürgetve a békeszerződések gyors aláírását.

mehet, ha kedve tartja a város mulatóiba is néhányszor, s elég az élelmiszere is, ha az ember nem maga megy ki halászni. Én még soha nem halásztam életemben, s nem tudom elképzelni, hogy reggelenként kimenjek a tengerpartra, kifogni a napi ebédemet. Ámbár... sose lehet tudni, mit csinál Tahiti az emberrel.

Minden rendben van, megyek Tahitiba. Barátainknak elmondtam a dolgot, rettentően lelkesedtek, sőt irigykedtek. A gazdag rendező barátom azt mondta, bár ő is mehetne. Egy heti fizetéséből még tudna élni ott egy évig. De hogy lehet Tahitiba menni két gyerekkel, inassal, szakácsnővel, nevelőnővel, hol van ott három fürdőszobás ház, meg ilyesmi. A jól kereső íróbarátom azt mondta, bár ő is mehetne félévre, de hát félév alatt minden megváltozik a studiókban, s ő nem hagyhatja itt félévre a karrierjét. Kiderült, hogy majdnem mindenki szeretne Tahitiba menni. De nem lehet. Fogja őket a pénz, a karrier, a nagyarányú élet, a ház,

a birtok, az inas, a fürdőszoba, az állás, az összeköttetések.

Könnyü magának — mondták. Nekem könnyü is. Én csak egy munkás vagyok, szakmám van, s akárki is a stúdió vezetője, én mindig kapok munkát. Épenugy, mint egy asztalos, vagy egy villanyszerelő. Nekem nem kell vigyázni összeköttetésekre, karrierre — én mehetek Tahitibe.

Megyek is. Félévre. Voltak olyanok is, akik azt mondták, hogy talán sose jövök vissza. Ki tudja?...

A legközelebbi lépés megvenni a hajójegyet. Megtudtam, hogy havonta egy teherhajó megy, ami 8—10 utast visz. Bementem egy hajóstársasághoz s megmondtam, mit akarok. Az arcomba nevettek. Tahitibe akar menni? Ugyan kérem. Minden hajójegy le van foglalva egy évre. Más társasághoz mentem, studiókban felpoztam a Transportation Department vezetőit, hogy talán így kapok helyet egy-két hó-

napon belül. Ki van zárva. Legközelebb már azt mondták, hogy két évre le van foglalva minden hely.

Közben azt is megtudtam, hogy Tahiti fővárosában — tulajdonképen csak egy igazi város van az egész szigeten — Papeete-ben a háboru alatt megrekedt pár száz amerikai. A háboru befejeztével ezek haza akartak jönni, megnézni a családot, a honvágy is biztatta őket, s mert nem volt elég hajójárat, olyan lármát csináltak, hogy az amerikai kormánynak kellett hajókat küldeni értük. Vissza is jöttek valamennyien. De — a legrövidebb idő alatt lefoglalták a jegyüket — Tahitibe. Évente 80—100 embert vihetnek a hajók. Legközelebb már azt mondták, hogy három évre van lefoglalva minden hely.

És én itt álltam utlevéllel, kormányzói engedéllyel, s szivemben Tahiti iránti nagy boldog szerelemmel. És nem lehet menni. Mát most mit csináljak? . . . Egy darabig el voltam keseredve, s dühös szavakat gondoltam a világra, a civilizációra, a háborura — arra bezzeg volt elég hajó — de mindezt nem segített. Pedig közben már franciául is tanultam, barátaimtól kaptam egy Lingaphone készüléket s minden szabad időmben hallgattam és szavaltam a francia lemezeket.

Félretettem a tahiti könyveket, a Lingaphone készüléket, az utleveletem — és az álmomat.

De az álmom nem akart elmúlni. Tulságosan közel voltam hozzá, tulságosan élő és követelő volt. Rosszul éreztem magamat a városban, körülnéztem s azt gondoltam: mit keresek én itt. Tahiti . . . Tahiti . . . sóhajtoztam, s egyszer csak azon vettem magam észre, hogy a San Fernando Valley-ban bolyongok, hogy az ujságok real estate hirdetéseiben a San Fernando rovatot nézegetem. És elmúlt pár hónap, s gondoltam, ez lehetetlen, — de mert a lehetetlennek látszó álmok után legszenvedélyesebben fut az ember, tovább érdeklődtem, olvastam, nézelődtem, s rájöttem, hogy a családbeli G. I. is nagy segítség lehet. . . . Így mult el pár hónap, s jelenleg a San Fernando Valley-i kis ranch-ünkön írom ezt a reménytelen Tahiti-szerelmet.

Tahiti, California. . . . így hívom a ranchet magamban. Nem egészen Tahiti, de a következő legjobb. Persze, amikor dolgozni járok, akkor hosszú utazás villamoson, autóbuszon, hacsak a studióból valami szomszéd el nem hoz, de amikor van néhány napom, vagy néhány hetem, akkor sokban hasonlít ez a hely Tahitihoz, különösen most, amikor még telefon sincs.

Csend van itt és békeség. Virágok és gyümölcsfák, rengeteg. Amikor szedem a diót a fáról, vagy babrálok a rózsabokrokkal, ültetem a violát és szagos bükkönyt, úgy érzem, hogy az Isten munkástársa vagyok. Mindegy, hogy

milyen hosszú az a ruha, amit itt viselek, mert itt aztán senki sem dirigálja a divatot. Nem kell festéket sem tenni a számra. Külön kis házám van s nem dübörög be a szobámba a szomszéd rádióján a baseball tudósítás vagy a jazz. Reggelenként körüljáróm a helyet, s énekelek a szivemben. Tegnap reggel fedeztem fel, hogy az egyik citrusfán — aminek még kicsi a gyümölcse s így azt se tudom, hogy citrom vagy narancs lesz-e — néhány virág is van. Ezt csak csukott szemekkel lehet szagolni, elér az illat édessége egészen a szivig. Mondtam is neki hangosan: te gyönyörű szépség, hogy tudsz ilyen édes lenni? Van rózsabimbó is több, mint száz mindig. Hogy el lehet báméskodni, álmétkodni ezeken a fakadó színeken, változatokon, sárga-piros-rózsaszín gyengéd egymásbaolvadásán — Isten palettája. . . . A szállót már leszedtük, nem volt sok, s különben is a madarak kicsipkedték, de mégis szüret volt, igen miniatűr, de majd jobb lesz jövőre, mi majd jobban gondoljuk.

Az öcsém már készíti a földet a zöldséges kertnek, s a csirkeudvarnak, s talán később egyik két malac is bekerül majd a ranch hátsó végébe.

Teljesen készen talán sose lesz ez a hely. Mert előre kerítést is akarunk, festett-faragott székelny kapuval. Aztán barbecue is kell, és az egyik öcsém fogadkozik, hogy ő itthon süt kenyéret, mihelyt ideje lesz építeni egy kis kenyérsütő kemencét. S akkor marad mindig egy kis kenyértészta lángosnak is.

Az a gyönyörű, hogy ez a kis ranch nem vége az álmoknak, hanem a kezdete. Tovább lehet álmodni, akár csirkeudvarról, akár székelnykapuról. S aztán ha mindez meglesz, újra másról. Még sok virágot is akarunk ültetni, az este épen arról beszélgettünk, hogy ibolyát meg gyöngyvirágot kellene szerezni. Majd megtudjuk, megtanuljuk, hogyan kell gondozni. Orgonabokor van kettő, jó erőseknek látszanak, előre lehet örülni annak a nagy öröme, amit majd az orgonanyílás fog jelenteni.

Tudom, nem mindenkinek jelent a föld, a farm, a virág és gyümölcsfa olyan nagy, már majdnem fájdalmas boldogságot, mint nekem. Talán azért, mert mindig városban, lármában, forgalomban éltem, talán azért, mert szivből hagszom erre a hamis, gyilkos, emberölő, lélekölő civilizációra, vagy talán azért, mert valaha régen, egy paraszti őszám olyan nagyon szerette a földet, hogy ez a szerelem életben maradt és folytatódott bennünk Szabadkán és Budapesten és New Yorkon és Hollywoodon keresztül és tul is, s ezért érezzük nagy lelkesedéssel, hogy a sok bolyongás után végre: hazaérteztünk. . . .

Azt hiszem, a Tahiti-i utlevelet nem is fogom meghosszabbítani. . . .